

Verdere ontwikkeling voor benodigde competenties voor CSRD-Assurance

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

December 2024

Dit document bevat suggesties voor verdere ontwikkeling van de verschillende competentiegebieden zoals uiteengezet in de [CSRD-competentieset](#). Deze uiteenzetting is niet volledig en dient slechts als inspiratiebron voor verdere ontwikkeling.

Verdere ontwikkeling kan op verschillende manieren. Op formele wijze, zoals door trainingen, cursussen en/of opleidingen. En ook op informele wijze, zoals door zelfstudie, coaching en/of werkplekleren. We gaan in dit document enkel in op de informele leeractiviteiten.

CSRD competenties – Kennis

Brede kennis van duurzaamheid

Dit competentiegebied bestaat uit de brede algemene ontwikkeling over duurzaamheid die nodig is om de duurzaamheidsverslaggeving in context te kunnen plaatsen en professioneel-kritisch te kunnen bevragen. Dit gaat daarom niet zozeer om verslaggevingsregels of assurance technieken, maar gaat over de bredere kennis van duurzaamheidsvraagstukken in het algemeen. Als na reflectie op het zelfassessment blijkt dat de kennis op dit competentiegebied versterkt kan worden, is het gewenst om een brede blik op duurzaamheid op te bouwen.

Het opbouwen van zo'n bredere blik gaat niet alleen over het leren van theoretische kennis, maar ook en meer over het open zetten van de voelsprietten op het gebied van duurzaamheid en continu informatie vergaren over de stand van wereld en bijbehorende maatschappelijke ontwikkelingen. Kortom het bijhouden van actuele kennis op het gebied van duurzaamheid.

Het bijhouden van actuele kennis op het gebied van duurzaamheid kan op meerdere manieren. Tegenwoordig is op de meeste mediaplatformen informatie te verkrijgen op het brede terrein van duurzaamheid.

Bekende organisaties en platformen die kennis delen over duurzaamheid:

- SDG Nederland – informatie over de Duurzame Ontwikkelings Doelen (Sustainable Development Goals) van de Verenigde Naties en de manier waarop Nederland deze doelen ondersteunt en implementeert in het Nederlandse bedrijfsleven - [Home - SDG Nederland](#).
- Platform Duurzaam Ondernemen – nieuwsplatform dat specifiek een nieuwsbrief en pagina heeft over duurzaamheidsverslaggeving, maar ook over specifieke duurzaamheidsonderwerpen of sectoren - [Het actuele MVO nieuws... - Duurzaam Ondernemen](#).
- World Resources Institute (WRI) – dit internationale onafhankelijke instituut doet onderzoek naar manieren om maatschappijen en bedrijven te verduurzamen - [World Resources Institute | Making Big Ideas Happen](#).
- World Business Council for Sustainable Development – De WBCSD maakt zich hard voor verduurzaming door het internationale bedrijfsleven en ontwikkelt allerlei handvatten om duurzaamheid in de eigen omgeving te implementeren. [The World Business Council for Sustainable Development \(WBCSD\)](#)
- Sustainable Finance Lab – dit informele netwerk van merendeels academici van verschillende disciplines en universiteiten in Nederland die lid zijn op persoonlijke titel beoogt een stabiele en robuuste financiële sector die bijdraagt aan een economie die de mens dient zonder daarbij zijn leefmilieu uit te putten. Hiertoe ontwikkelen zij ideeën en bieden een platform om deze te bespreken - [Missie - Sustainable Finance Lab](#).
- Natuur & Milieu – een milieustrategie werkt aan oplossingen voor klimaat- en natuurproblemen in Nederland - [Voor een duurzame toekomst | Natuur & Milieu](#).
- Wereld Natuur Fonds for business – het Wereld Natuur Fonds is een organisatie die strijdt voor een leefbare aarde en heeft een apart programma voor bedrijven. Ook doen zij veel onderzoek - [WWF Business](#)
- IPBES, het Intergovernmental Platform for Biodiversity and Ecosystem Services – een internationale organisatie die is opgericht om de rol van de wetenschap in de besluitvorming over biodiversiteit en ecosystemendiensten te versterken - [IPBES Home page | IPBES secretariat](#).

- Verenigde Naties – de Verenigde Naties doen veel onderzoek naar alle sociale en milieugerelateerde maatschappelijke problematiek. Een belangrijk raamwerk daarbij zijn de UN Guiding Principles on Business and Human Rights - [Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework | OHCHR](#).
- International Panel on Climate Change – om de klimaatproblematiek beter te doorgronden, kunnen de IPCC rapporten worden gelezen. Deze rapporten geven veel inzicht in de meest recente wetenschappelijke klimaatscenario's, maar ook in oplossingen en verkenningen voor klimaatadaptatie - [IPCC — Intergovernmental Panel on Climate Change](#).
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) - een internationale organisatie die bijdraagt aan het bouwen van beter beleid voor beter leven. De organisatie gebruikt de ervaring en verkregen inzichten om beleid op te stellen die welvaart en kansen promoot, gekoppeld aan gelijkheid en welzijn. Het bekendste product van de OECD of in het Nederlands OESO zijn de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Daarnaast verstrekken ze veel rapportages over onderzoek op het ESG-kennisdomein - [Better policies for better lives | OECD](#)
- [Ellen McArthur Foundation – Stichting die de circulaire economie aanjaagt en versterkt](#).
- [Circle Economy](#) – Circle Economy versterkt de circulaire economie en brengt jaarlijks het Circularity Gap Report uit waarin bepaald wordt hoe circulair de Nederlandse Economie is.
- [MVO Nederland](#) – Nederlands bedrievennetwerk voor duurzaam ondernemen.
- [International Labour Organisation](#) – De ILO promoot sociale rechtvaardigheid en internationaal erkende mensenrechten en arbeidsrechten en heeft de ILO Standards opgesteld.

Boeken/publicaties over duurzaamheid:

- Mensenrechten – Daan Bronkhorst en Eduard Nazarski
- De 11 transities – Jan Rotmans
- De verborgen impact – Babette Porcelijn
- Drawdown – Paul Hawken
- Doughnut Economics – Kate Raworth
- Let my people go surfing – Yvon Chouinard
- Duurzaamheid in de Boardroom – Wouter Scheepens
- 7 rollen voor duurzaam succes. De praktische veranderingsgids voor duurzaamheidsprofessionals – Carola Wijdoogen
- Net positive – Paul Polman
- Organizing for sustainability – Jan Jonker en Niels Faber

Reflectievragen uit het zelfassessment

De reflectievragen zoals gepubliceerd in het zelfassessment kunnen helpen bij het verdiepen op dit competentiegebied:

- Hoewel de verantwoordelijkheid van het bestuur in de corporate governance code niet verplicht is voor veel organisaties, geeft het richting aan de verplichtingen van bestuurders van organisaties. Wat betekent de verschuiving naar duurzame lange termijn waardecreatie voor de manier waarop bestuurders de onderneming leiden en, indien van toepassing, het toezichthoudend orgaan de toezichttaken uitvoert?
- Duurzaamheidsontwikkelingen leiden regelmatig tot financiële risico's voor ondernemingen. Deze financiële risico's zijn natuurlijk onderdeel van de duurzaamheidsverslaggeving van ondernemingen op basis van ESRS. Op welke manier beïnvloeden deze duurzaamheidsrisico's ook de jaarrekening van de onderneming?
- Er zijn veel verschillende internationale afspraken, wetten, richtlijnen en vrijwillige convenanten en dergelijke die allemaal invloed kunnen hebben op de bedrijfsvoering van ondernemingen en dus op hun duurzaamheidsverslaggeving, en deze zijn ook nog eens constant in ontwikkeling. Op welke manier houd je je kennis actueel op dit gebied?

Wet- en regelgeving verslaggeving (lezen en begrijpen)

Het competentiegebied van wet- en regelgeving gaat over het kunnen vinden en interpreteren van de juiste wet- en regelgeving op het juiste moment.

Sommige wet- en regelgeving is nog niet definitief afgerond, daardoor is sommige informatie lastig te verkrijgen. Tegelijkertijd is er sprake van een grote hoeveelheid aan wet- en regelgeving, en is het belangrijk om daarbinnen te kunnen navigeren.

Er zijn een aantal handige websites en partijen die veel informatie delen over de in ontwikkeling zijnde wet- en regelgeving:

- [European Commission](#) – Op de website van de Europese Commissie wordt regelgeving uitgelegd, waaronder de regelgeving rond de EU Green Deal.
- [European Financial Reporting Advisory Group \(EFRAG\)](#) – EFRAG stelt de European Sustainability Reporting Standards op, en levert ook guidance documenten en andere handvatten om organisaties te ondersteunen bij de implementatie van ESRS.
- [IFRS Foundation](#) – de IFRS foundation bevat tegenwoordig zowel de International Accounting Standards Board (IASB) als de International Sustainability Standards Board (ISSB). Deze regelgeving is vrijwillig en niet van toepassing voor CSRD-duurzaamheidsrapportages. Tegelijkertijd wordt er veel informatie gedeeld over duurzaamheidsrapportering die ook voor CSRD-plichtige organisaties relevant kan zijn. Ook vallen onder de IFRS Foundation tegenwoordig de door de Sustainability Accounting Standards Board (SASB) opgestelde SASB Standards, die voor verschillende sectoren de materiele financiële risico's en kansen hebben geïdentificeerd en daarop rapportagestandaarden hebben opgesteld. Ook valt onder de IFRS Foundation het <IR> Integrated Reporting Framework van de International Integrated Reporting Council (IIRC), de oprichter van dit raamwerk en al jarenlang promotor van brede bedrijfsverslaggeving.
- [International Sustainability Standards Board \(ISSB\)](#) – De ISSB stelt de International Sustainability Standards op, die wereldwijd bij 29 jurisdicties (semi-) verplicht zijn gesteld voor beursgenoteerde ondernemingen. De ISSB brengt ook ondersteunende materialen uit die kunnen helpen om ook een CSRD-implementatie te vergemakkelijken.
- [Global Reporting Initiative \(GRI\)](#) - Het GRI stelt de GRI Standards op, die ook als basis hebben gediend bij het opstellen van de ESRS en internationaal de meest gebruikte standaard is om te rapporteren over duurzaamheid vanuit impact materialiteit. De GRI brengt support materialen uit die kunnen helpen om ook een CSRD-implementatie te vergemakkelijken. Daarnaast maakt GRI regelmatig een vergelijking tussen de ESRS en de GRI Standards.
- [Committee of European Auditing Oversight Bodies \(CEAOB\)](#) – deze Europese samenwerking tussen de verschillende toezichthouders op accountants(organisaties) heeft namens de Europese Commissie niet-bindende richtlijnen uitgebracht voor CSRD assurance. Daarnaast brengt de CEOB verslag uit van door hen uitgevoerde inspectie-onderzoeken. De uitkomst van deze inspecties zijn nog niet relevant voor duurzaamheidsverslaggeving en de assurance daarbij.
- [European Securities and Markets Authority \(ESMA\)](#) - Als toezichthouder op de financiële markten houdt ESMA ook toezicht op de duurzaamheidsrapportage door beursgenoteerde ondernemingen. ESMA heeft vooral een actieve rol als het gaat om het toezicht op de Sustainable Finance Disclosure Regulation, toezicht op de duurzaamheidsrapportering van beursgenoteerde ondernemingen en financiële instellingen en heeft een actieve rol in het tegengaan van greenwashing. Ook regelgeving ten aanzien van ESG Rating bureau's en groene obligatieleningen (green bonds) vallen onder hun mandaat. ESMA brengt regelmatig uitgebreide rapporten uit op grond van door hen uitgevoerde onderzoeken op het gebied van duurzaamheidsverslaggeving.

Naast de wetgevende en regelgevende instanties zelf zijn er ook andere partijen die regelgeving opstellen die ook interessant is voor rapportage van CSRD informatie. Daarbij kun je denken aan het [GHG Protocol](#) dat wordt opgesteld door de WRI en de WBCSD, de [Taskforce on Nature-related Financial Disclosures](#) (TNFD), de [Taskforce on Climate-related Financial Disclosures](#), het [Carbon Disclosure Project](#).

Bekende advieskantoren, accountantskantoren en advocatenkantoren bieden ook regelmatig nieuwsbrieven, webinars en ondersteunende materialen over de wet- en regelgeving aan.

De wet- en regelgeving omtrent CSRD is nog flink in ontwikkeling. Dat betekent dat het soms lastig is om de meest recente ontwikkelingen te blijven volgen. Een van de acties die uit de reflectie op de uitkomst van het zelfassessment kan komen is dan ook dat je als accountant op zoek gaat naar een goede manier om de wet- en regelgeving bij te houden.

Om meer praktijkervaring te krijgen in het toepassen van deze wet- en regelgeving zou het passend zijn om in discussie te gaan over vraagstukken in de toepassing van de wet- en regelgeving. Als voorbeeld kun je bepalen op welke manier een consolidatiekring van een van je klanten wel of niet duurzaamheidsrapportage op geconsolideerd niveau kan aanbieden, en welke complexe vraagstukken dat met zich meebrengt.

Ook zou je voor een bepaalde ESRS standaard een overzicht voor jezelf kunnen opstellen met de belangrijkste rapportage-elementen, en die eens naast het jaarverslag van een nu al rapporterende onderneming leggen. Zie je verschillen? Wat zijn die verschillen?

Gebruik het NBA stappenplan materialiteitsanalyse en bepaal voor 1 of twee van je klanten welke materiele onderwerpen mogelijk van toepassing zijn op theoretische basis.

De kern is om meer oefening te krijgen in dit soort vraagstukken. Dit kun je alleen doen, maar het is nog zinvoller om op kantoor een studiegroep op te richten waarin je met elkaar dit soort vraagstukken voorbereidt en bespreekt. De vaktechnische discussies die je dan met elkaar voert, kunnen de algehele kennis van de gehele afdeling versterken.

Als het gaat om regelgeving ten aanzien van assurance, gaan domein 3 en 4 daar verder op in. Wel kun je gebruik maken van de volgende informatiebronnen:

[International Federation of Accountants \(IFAC\)](#) - IFAC doet regelmatig onderzoek en brengt publicaties uit die betrekking hebben op assurance bij duurzaamheidsverslaggeving.

[Accountancy Europe](#) – Accountancy Europe is als overkoepelend Europees orgaan goed thuis in de complexe EU- wet- en regelgeving. Ook zij publiceert allerlei toelichtende en praktisch toepasbare informatie over CSRD en duurzaamheidsverslaggeving in brede zin.

[International Auditing and Assurance Standards Board \(IAASB\)](#) – IAASB stelt de International Standards on Assurance Engagements op. Daarbij is zojuist International Standard on Sustainability Assurance 5000 goedgekeurd. Vanaf januari 2025 verwacht de IAASB om ook ondersteunende materialen te leveren, die kunnen helpen om de assurance aanpak goed aan te pakken.

Reflectievragen uit het zelfassessment

De reflectievragen zoals gepubliceerd in het zelfassessment kunnen helpen bij het verdiepen op dit competentiegebied:

- Wat vind je ervan als organisaties E1 klimaatverandering of S1 eigen personeel aanmerken als onderwerpen die niet materieel zijn voor de organisatie? Onder welke omstandigheden zou het volgens jou wel passend zijn om deze twee standaarden als niet-materieel aan te merken?
- Welke van de genoemde factoren die bepalen of een duurzaamheidsonderwerp materieel is vanuit impact materialiteit (schaal, reikwijdte of onomkeerbaar karakter van de impact (herstelbaarheid)) zou wat jou betreft het zwaarst moeten wegen, en waarom?

- Hoe kijk jij naar het bepalen van de grenswaarden bij het inschatten van impacts? Doe je dat kwalitatief, kwantitatief, op een bepaalde schaal en waarom?
- Wat zou je er van vinden als jouw klant in de eerste drie jaar geen enkele inspanning doet om de vereiste informatie over haar upstream en downstream waardeketen te verzamelen? En wat vind je ervan als je klant niet voornemens is beleid en/of maatregelen op te stellen over materiele thema's?
- Om inzicht te krijgen in de effecten van de rapporterende onderneming op duurzaamheidskwesties en te begrijpen hoe die van invloed zijn op de ontwikkeling, prestaties en positie van die onderneming is voldoende inzicht nodig in de inhoud van duurzaamheidskwesties. Wat zijn de risico's voor de assurance opdracht als bij de klant onvoldoende kennis aanwezig is om zelfstandig een goede duurzaamheidsrapportage op te stellen? Kun je in dat geval de assurance opdracht wel accepteren?
- Gebruikers van duurzaamheidsrapportering zijn niet altijd bekend met het werk van accountants en assurance rapporten. Hoe kan het assurance rapport ingezet worden om duidelijk te communiceren met deze nieuwe groep gebruikers?

CSRD competenties vaardigheden

Plannen van de opdracht, assurance-werkzaamheden en evaluatie

Dit domein gaat over het bepalen van de juiste assurance-aanpak bij assurance-opdrachten inzake duurzaamheidsverslaggeving en op het toepassen van de bepalingen van Standaard 3810N. De eerste verdieping is dus om de bepalingen in Standaard 3810N nog eens goed door te nemen en te doorgronden.

De oefening op dit domein is gelijk aan het voorstel om de toepassing van de wet- en regelgeving beter onder de knie te krijgen. Dit houdt in dat de oefening om de assurance technieken toe te passen het belangrijkste is.

Ook hier adviseren we naast kennis van de Standaarden zelf voor verdere verdieping om gezamenlijk met anderen, uit de eigen accountantsorganisatie of uit andere organisaties, een aantal oefeningen en vaktechnische discussies te houden waarin je de belangrijkste werkzaamheden van Standaard 3810N gaat uitvoeren. Door gezamenlijk te discussiëren over de uitkomsten en de gekozen richting, kun je je verder verdiepen op dit onderwerp. Dit kan aan de hand van bestaande jaarverslagen, denk hierbij aan jaarverslagen van bedrijven die hoog scoorden in de Transparantiebenchmark, of aan de hand van bestaande (CSRD-plichtige) klanten en hun situatie.

Onderwerpen om mee te oefenen zijn de volgende:

- Schrijven van een CSRD assurance-aanpak;
- Bespreek welke andere bronnen belangrijk zijn bij het inzicht verkrijgen in de entiteit en haar omgeving dan je normaal gebruikt bij de jaarrekeningcontrole;
- Bespreek met elkaar hoe je de assurance materialiteit voor een bepaald jaarverslag zou insteken op basis van de bepalingen in Standaard 3810N;
- Bespreek de assurance-aanpak bij een materialiteitsanalyse, en voer een aantal technieken zoals media search of vergelijking met sector peers eens uit voor een jaarverslag;
- Bespreek voor bepaalde duurzaamheidsonderwerpen met elkaar welke administratieve organisatie en interne beheersing je verwacht rondom materiële duurzaamheidsonderwerpen, met aandacht voor de processen van datacollectie, dataregistratie en databetrouwbaarheid, intern en bij derde partijen, en de IT-component.
- Ga in overleg over fraude en greenwashing, en hoe dit de assurance-aanpak raakt;
- Bedenk een geschikte assurance-aanpak voor informatie uit de waardeketen. Wat zou de organisatie zelf moeten inrichten om de betrouwbaarheid daarvan te toetsen en wat dient de accountant voor werkzaamheden uit te voeren voor de toetsing hiervan?

- Hoe ga je grote teksten beoordelen? Welke elementen spelen daarbij allemaal een rol? Hoe bepaal je welke teksten je wel of niet beoordeelt?
- Bespreek hoe ver je gaat in de aard en diepgang van de werkzaamheden bij beperkte mate van zekerheid. Hoe bepaal je goed wanneer je stopt met de werkzaamheden en je voldoende gedaan hebt?
- De inzet van deskundigen kan erg anders zijn. Wat zou je zelf doen om de competentie van een deskundige vast te stellen?
- Hoe ga je de bevindingen uit de assurance-opdracht evalueren?

Er zijn nog talrijke andere mogelijkheden, dus wees creatief met elkaar en kom tot een goede diepgaande verkenning van assurance bij duurzaamheidsinformatie.

Reflectievragen uit het zelfassessment - plannen van een opdracht

De reflectievragen zoals gepubliceerd in het zelfassessment kunnen helpen bij het verdiepen op dit competentiegebied:

- Hoe ver dient een organisatie te gaan in het meenemen van de waardeketen bij het in kaart brengen van impacts, risico's en kansen? Wat vind je zelf economisch rationeel? Hoe kun je vanuit je eigen rol dit onderwerp bespreekbaar maken aan de directietafel?
- Hoe zou een organisatie om kunnen gaan met thema's waar ze wel impact, maar beperkte invloed op hebben? Wat betekent dat voor jouw assurance werkzaamheden ten aanzien van dat thema?
- ESRS schrijft veel voor dat een organisatie moet rapporteren over strategie en transitieplannen. Op welke manier kan dit soort toekomstgerichte informatie onderdeel uitmaken van de assurance opdracht? Waar kan een accountant wel zekerheid bij verlenen en waar niet bij?
- Hoe ga je om met kwalitatieve elementen bij het bepalen van de assurance materialiteit? Kan meer ervaring met de kwalitatieve vorm van assurance materialiteit door assurance met duurzaamheidsinformatie ons iets leren over kwalitatieve materialiteit in het kader van de jaarrekeningcontrole?
- Standaard 3810N.87 schrijft voor dat een accountant beoordeelt of duurzaamheidsverslaggeving een evenwichtig beeld geeft en niet misleidend is. Op welke wijze beoordeel je of duurzaamheidsverslaggeving een evenwichtig beeld geeft? Wat vind je er bijvoorbeeld van als een onderneming maar een beperkt aantal duurzaamheidsdoelstellingen behaalt, maar in de presentatie van de duurzaamheidsinformatie de wel gehaalde doelen heel prominent presenteert? Moet je daar als accountant een bevinding van maken? En hoe kijk je ernaar als een organisatie de informatie niet prominent presenteert, maar wel op meerdere plekken visueel (via afbeeldingen) in beeld suggereert (bijvoorbeeld door plaatjes van groene weiden, gelukkige werknemers, als duurzaam bekend staande producten)? Kun je als accountant ook commentaar geven op de gekozen vormgeving?
- Heb je genoeg kennis van de milieu- en sociale effecten van de sector en de waardeketen van de organisatie om te beoordelen of het rapport voorziet in alle materiële onderwerpen? Heb je toegang tot sectorspecifieke benchmarks of experts bijvoorbeeld op het gebied van milieueffecten en mensenrechten voor de organisatie/sector? Hoe kan je je team uitbreiden om de benodigde kennis te borgen? Hoe kun je zelf de eigen kennis op dit gebied versterken?

Reflectievragen uit het zelfassessment- Assurance werkzaamheden en evaluatie

De reflectievragen zoals gepubliceerd in het zelfassessment kunnen helpen bij het verdiepen op dit competentiegebied:

- Ondanks ongedeelde verantwoordelijkheid voer je een assurance opdracht nooit alleen uit. Zeker in dit domein kan er vaker gebruik worden gemaakt van deskundigen. Hoe zorg je voor effectieve tussentijdse communicatie met een deskundige en waarom is dit belangrijk voor het succes van een assurance-opdracht? Kun je de ongedeelde verantwoordelijkheid dragen als je niet voldoende begrijpt van het werk van de deskundige?

- Duurzaamheidsverslaggeving bevat veel meer kwalitatieve toelichtingen dan accountants gewend zijn bij de jaarrekeningcontrole. Wat zijn de belangrijkste risico's van subjectieve kwalitatieve informatie in duurzaamheidsverslagen, en welke stappen kun je als accountant nemen om deze risico's te mitigeren? Hoe ga je als accountant ermee om dat kwalitatieve informatie veel minder zwart/wit goed of fout is? Vind je dat het mogelijk is om daarbij zekerheid te verstrekken?
- Als de organisatie schrijft dat ze een strategie hebben, is het dan voldoende als accountant om vast te stellen dat er intern een document bestaat met als titel strategie zonder de inhoud te onderzoeken? Of ga je toch beoordelen of er daadwerkelijk sprake is van een strategie die ook zinvol is gezien de duurzaamheidsimpacts van de onderneming? Tot waar reikt het mandaat van de accountant?
- Bij beperkte mate van zekerheid is een belangrijke afweging wanneer voldoende assurance informatie is verkregen voor beperkte mate van zekerheid. Deze afweging is subjectief en wordt gebaseerd op professionele oordeelsvorming. Ben je in staat om om te gaan met die onzekere afweging? Wat doe je als gebruikers vinden dat eigenlijk meer werkzaamheden noodzakelijk zijn, maar de opdracht daardoor niet meer economisch rationeel is?
- Hoe beïnvloedt de implementatie van duurzaamheidsdoelstellingen, zoals het streven naar netto nul, de financiële rapportage en waardering van activa binnen een onderneming? Waar verwacht je mogelijke problemen vanwege een inconsistente aanpak tussen duurzaamheidsverslaggeving en financiële verslaggeving?
- Hoe kan jouw kennis van CSRD-vereisten en duurzaamheidsrapportages bijdragen aan de effectiviteit van de controle van de jaarrekening?
- Reflecteer op de uitdagingen die je kunt tegenkomen bij het verstrekken van zekerheid op duurzaamheidsverslagen die toekomstgerichte doelen bevatten. Hoe zou je deze uitdagingen adresseren? Hoe kijk je aan tegen de vraag in veel ESRS om te rapporteren of dit soort plannen wetenschappelijk onderbouwd zijn? Welke rol speelt een wetenschappelijke onderbouwing hierin? En hoe ga je om met wensdenken in dit soort transitieplannen door het management?
- De volwassenheid van duurzaamheidsverslaggeving en de interne processen van bestuurlijke informatievoorziening hierover is vaak nog niet op hetzelfde niveau als de financiële rapportage. Op welke wijze speel je hier als accountant op in? Vind je dat het in zulke gevallen mogelijk is assurance te verstrekken?

CSRD competenties - attitude

Dit competentiegebied bestaat uit de benodigde houding en gedrag van de accountant bij het uitvoeren van CSRD assurance opdrachten. In de competentieset zijn drie elementen benoemd die specifiek anders kunnen zijn als het gaat om houding en gedrag:

- Lef om onzekerheden het hoofd te bieden die ontstaan door een nieuw vakgebied waarin de verslaggevingsregels nog in ontwikkeling zijn en er daardoor getoetst wordt aan een norm die minder eenduidig is dan de huidige norm bij financiële verslaggeving.
- Omgaan met een nieuwe gebruikersgroep: discussies met en werkzaamheden voor andere typen stakeholders zoals NGO's
- Onafhankelijkheid waarborgen (en ViO¹ toepassen) in de relatie tussen CSRD-assurance werkzaamheden en de ondersteuning van de organisatie bij implementatie van CSRD-verslaggeving

Het overzicht van attitudegerichte competenties is niet volledig. In het ontwikkelproces van de competentieset gaven een aantal ontwikkelaars aan dat bekende basisprincipes zoals de professioneel-kritische instelling wel een andere lading kan hebben bij CSR assurance, maar in

¹ ViO is de afkorting voor de Verordening inzake onafhankelijkheid accountants bij assurance-opdrachten.

essentie altijd onderdeel uit maakt van de houding en gedrag van de accountant. Daarom is ervoor gekozen om dit te beschouwen als basisgereedschap van de accountant.

In de reflectie op dit domein kan het interessant zijn om de fundamentele beginselen van professionaliteit, integriteit, objectiviteit, vakbekwaamheid en zorgvuldigheid, vertrouwelijkheid en begrippen als professioneel-kritische instelling, professionele oordeelsvorming, een onderzoekende geest, en hetgeen een objectieve, redelijke en geïnformeerde derde aanvaardbaar en toereikend acht, verder te verkennen voor de betekenis daarvan bij CSRD assurance. Durf jezelf daarbij kritisch te bevragen over de eigen houding en gedrag, en wat dat betekent voor de CSRD assurance.

Wat betekent professionaliteit voor jou in het kader van CSRD assurance? Is het belangrijk bij het uitvoeren van CSRD assurance opdrachten dat je geheel achter de CSRD-doelstelling staat? Sta je eigenlijk persoonlijk achter het doel van CSRD? En indien dit niet zo is: hoe ga je dan om met de frictie die het oplevert dat er sprake is van een discrepantie tussen de eigen voorkeur en de door de wet- en regelgeving opgelegde keuze?

Betekent integriteit iets anders bij CSRD assurance opdrachten dan bij de jaarrekeningcontrole? Is het bijvoorbeeld wel mogelijk om bij duurzaamheidsinformatie amoreel tegenover de inhoud van de duurzaamheidsverslaggeving te staan².

Hoe ga je als accountant om met het feit dat de vakbekwaamheid en deskundigheid zich nog gedurende de eerste assurance opdrachten opbouwt? Wat betekent dit voor de mogelijkheid om professioneel-kritisch te handelen? Hoe ga je handelen op het moment de kennis tijdens de assurance werkzaamheden tekort schiet? Betekent dit een risico voor de assurance opdracht en zo ja, hoe kun je dan maatregelen nemen om dit risico weer te mitigeren?

Kun je bij een zich ontwikkelend vakgebied wel spreken van hetgeen een objectieve, redelijke en geïnformeerde derde aanvaardbaar en toereikend acht? Is dit wel een redelijke norm, of is dit in de maatschappij nog heel erg aan het verschuiven? En welke rol heb jij als accountant daar dan in te nemen? Dat zijn allemaal relevante vragen om de eigen houding en gedrag op dit gebied verder vorm te geven.

² De term amoraliteit is hier gebruikt naar analogie van het boek van Joris Luijendijk over zijn tijd in de Londense City: "Het zijn net mensen".

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Mercuriusplein 3
2132 HA Hoofddorp
Postbus 242
2130 AE Hoofddorp

T 088 4960 301
E nba@nba.nl
I www.nba.nl